

Henryk Stawniak, *Niemoc płciowa jako przeszkoda do małżeństwa. Ewolucja czy zmiana koncepcji?* Warszawa 2000, ss. 407

W Wydawnictwie Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie ukazała się pozycja ks. dra Henryka Stawniaka SDB pt. *Niemoc płciowa jako przeszkoda do małżeństwa. Ewolucja czy zmiana koncepcji?* Jest to rozprawa habilitacyjna napisana na Wydziale Prawa Kanonicznego tego Uniwersytetu, przy Katedrze Prawa Małżeńskiego i Rodzinnego. Autor jest dobrze zapowiadającym się kanonistą polskim, znanym już z licznych publikacji z zakresu prawa kościelnego.

Ks. dr Henryk Stawniak w podtytule prezentowanej rozprawy przedstawił problem badawczy dotyczący impotencji w formie zasadnego pytania, a mianowicie: czy w tej materii w nauce prawa kanonicznego miała miejsce powolna ewolucja, czy też współczesne normy kanoniczne, w kwestii impotencji jako przeszkody do zawarcia małżeństwa, mogą świadczyć obecnie o zmianie koncepcji przy aplikowaniu poszczególnych wskazań prawnej i teologicznej dyscypliny Kościoła? Do takiego postawienia problemu skłania fakt, że kodeksowe prawo kościelne z 1917 roku uzasadniało prawem naturalnym istnienie przeszkody impotencji, natomiast w Kodeksie Jana Pawła II z 1983 roku prawodawca rozważa ten problem w kontekście natury samego małżeństwa, skłaniając się do stwierdzenia, że właśnie natura małżeństwa domaga się zdolności mężczyzny i kobiety do dokonania aktu małżeńskiego, spełnianego przez seksualne współdziałanie, zdolne do zrodzenia potomstwa (KPK, kan. 1055 §1, 1084 §1). Z powyższym zagadnieniem integralnie wiąże się zasadne określenie dotyczące istoty aktu ludzkiego, przez który małżonkowie godnie korzystając z prawa do swego ciała, pozostają w głębokiej harmonii z wymaganiami katolickiej nauki, tak w zakresie moralnym, jak i kanonicznym.

Problem podjęty przez autora rozprawy należy do bardzo trudnych i złożonych, tak na płaszczyźnie teoretycznych rozważań, jak i w zakresie praktycznego stosowania norm praw-

nych, zwłaszcza w toku procesowego orzekania o nieważności małżeństwa z tytułu impotencji. Dodatkowo pojawia się problem właściwej aplikacji norm kodeksowych przy podjęciu przez ordynariusza miejsca administracyjnej decyzji, gdy w razie wątpliwości co do fizycznej zdolności jednej ze stron do korzystania po ślubie w pełni z aktów małżeńskich, petenci proszą o wyrażenie zgody na zawarcie małżeństwa. Dokładna lektura prezentowanej rozprawy na pewno pomoże obiektywniej wejść w podjętą tematykę oraz poprawnie aplikować normy kodeksowe do indywidualnie rozpatrywanych trudnych spraw w przedmiocie niemocy płciowej.

Na zasadniczą konstrukcję pracy składa się pięć rozdziałów. Autor w rozdziale pierwszym, zachowując charakter historycznego zarysu i wprowadzenia w tematykę niemocy płciowej na podstawie źródeł prawa rzymskiego i żydowskiego, wprowadza czytelnika w proces kształtowania się przeszkody impotencji w dawnym prawie kościelnym. Ks. Stawniak dokładnie przedstawił relacje prawne wspomnianych społeczności wobec osób dotkniętych niezdolnością do małżeństwa z powodu ich impotencji, wiernie opierając się w tej kwestii na dostępnych źródłach, z których wynika, że Rzymianie i Żydzi postrzegali impotencję w kontekście małżeństwa. Impotencja nie zawsze stawała się przeszkodą do małżeństwa, natomiast zawsze była uważana jako zwykła przyczyna udzielenia rozwodu. Ukoronowanie pierwszego rozdziału stanowi zarysowanie koncepcji przeszkody niemocy płciowej w świetle pierwszego kodeksu (1917), ze szczególnym wskazaniem na cechy i rodzaje impotencji, na źródła tej przeszkody i uzasadnienie stanowiska w odniesieniu do właściwych wymagań, dotyczących istoty aktu małżeńskiego, w przedziale granicznie określonym przez wzajemne prawo małżonków do swego ciała i realizację celów małżeńskich.

Rozdział drugi został poświęcony prezentacji Dekretu Kongregacji Doktryny Wiary z 13 maja 1977 roku, dotyczącego impotencji. Autor podjął się szczegółowej analizy dokumentu, rozpoczynając od wyjaśnienia zagadnienia wasektomii, a więc coraz częściej stosowanej w praktyce medycznej i prewencyjnej (jako kara przy orzekaniu o nadużyciach seksualnych), a więc działań uniemożliwiających następnie przepływ nasienia przy realizacji współżycia seksualnego. W dalszych rozważaniach autor odniósł się do struktury i zawartości treściowej oraz natury prawnej wspomnianego Dekretu. Przedmiotem szczegółowego poznania, przy lekturze rozprawy ks. Stawniaka, powinny się stać zaprezentowane przez niego wnioski, dotyczące obowiązujących ustaleń w zakresie prawnej oceny osób dotkniętych niemocą płciową, ich zdolności do zawarcia małżeństwa, jak również zwrócenie uwagi na znamiennej ewolucję dotyczącą ujęcia przeszkody niemocy płciowej w kanonicznej dyscyplinie Kościoła.

Rozdział trzeci został poświęcony prezentacji i krytycznej analizie norm ostatniego kodeksu, które należy przyjąć jako obligujące zasady Magisterium Kościoła, dotyczące przeszkody niemocy płciowej. Analiza tej części rozprawy pozwala stwierdzić, że autor z bardzo dobrym skutkiem przedstawił czytelnikowi najbardziej współczesną interpretację kanonu 1084 Kodeksu Jana Pawła II. W szerokim spektrum naukowych dociekań autor odniósł się do poprzednich ustaleń zawartych już w rozprawie, aby przy wykładni wspomnianego kanonu odwołać się do miejsc paralelnych wspomnianego kodeksu i zamysłu prawodawcy kościelnego. Na szczególną uwagę czytelnika zasługuje prezentacja kanonicznego ujęcia istoty aktu małżeńskiego oraz zdolności do jego podjęcia, jak również

współczesne określenie elementów koniecznych do zaistnienia aktu małżeńskiego, istotne z tego względu, że kanonicznie ważne małżeństwo może być skonsumowane tylko przez prawdziwy akt małżeński. Dlatego warto wejść w interesujący tok rozumowania autora i rozważnego prowadzenia czytelnika przy prezentacji kodeksowej koncepcji aktu małżeńskiego. Dopiero na tak przygotowanej bazie, autor przedstawił samo pojęcie i wyznaczniki przeszkody niemocy płciowej, a więc jej istotne cechy (uprzedniość, trwałość, absolutność, względność, pewność) i rodzaje (impotencja organiczna i funkcjonalna), podsumowując tę część rozprawy interesującymi wnioskami i sugestiami.

Zagadnieniom szczegółowym przeszkody niemocy płciowej został poświęcony czwarty rozdział prezentowanej rozprawy. Autor z ogromną wrażliwością i kanoniczną fachowością podejmuje problem zachodzących relacji pomiędzy normatywnymi ustaleniami kanonów 1084 par. 1 a 1095 nr 3 Kodeksu z 1983 roku. Tak więc sprawa dotyczy niezdolności do podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich z przyczyn natury psychicznej, jak również przeszkody niemocy płciowej w kontekście niektórych anomalii psychoseksualnych, np. transseksualizmu czy homoseksualizmu, co obecnie nabiera szczególniejszych odniesień, zwłaszcza że coraz częściej spotykamy się z dokonywaną procedurą medyczną i prawną dotyczącą tzw. zmiany płci. Przy lekturze tej części rozprawy nie można pominąć ustaleń stanowiących teologiczno-prawne interpretacje, związane z terapią medyczną przy impotencji fizycznej. W tym miejscu należy podkreślić, że rozdział trzeci i czwarty będzie stanowił wartość pomoc dla pracowników sądów kościelnych, którzy na co dzień podejmują się wyrokowania w sprawach o nieważność małżeństwa, również w zakresie przeszkody impotencji oraz jej wpływu na niezdolność do podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich.

Ostatni rozdział rozprawy poświęcony został relacji, jaka zachodzi między współczesną koncepcją małżeństwa a przeszkodą impotencji. W toku rozdziału autor postawił bardzo interesujące pytania, które są bezpośrednio związane z osobową i wspólnotową wizją małżeństwa, istotnymi okolicznościami warunkującymi ważność zgody małżeńskiej, a nade wszystko: czy natura małżeństwa współcześnie uzasadnia istnienie przeszkody niemocy płciowej? Istotę odpowiedzi na postawione wcześniej pytania autor wyczerpuje w postulatach *de iure condendo* i w zakończeniu prezentowanej rozprawy.

Odnosząc się do publikacji Wydawnictwa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, należy podziękować autorowi za podjęcie opracowania zagadnienia impotencji jako przeszkody do zawarcia małżeństwa, a szczególnie za nowatorskie postawienie zagadnienia, zwłaszcza wobec współczesnej koncepcji wspólnoty małżeńskiej. Należy także podkreślić, iż autor dokładnie zaprezentował najbardziej aktualną wykładnię kanonu 1084, a jego rozprawę należy zaliczyć do wartościowych komentarzy szczegółowych z zakresu norm prawa kanonicznego, w którym nie unikał zarówno stawiania pytań otwartych, jak i udzielenia inspirujących odpowiedzi, odnoszących się do szczególnie trudnych problemów, np. oceny transseksualizmu w kontekście impotencji. Na uwagę i szczególne podkreślenie zasługuje również wzorowa metodologia zastosowana w pracy, która podkreśla dobry warsztat naukowej pracy i działalności ks. Henryka Stawniaka.

ks. Wiesław Wenz